

Sygn. akt III AUa 534/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Barbara Białecka
-----------------	-------------------------

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 stycznia 2022 r. w S.

sprawy J. D.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o świadczenie i staż pracy w gospodarstwie rolnym

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 21 października 2021r., sygn. akt VI U 828/21

1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie,
2. odstępuje od obciążenia ubezpieczonego J. D. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym.

	Barbara Białecka	
--	------------------	--

Sygn. akt III AUa 534/21

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 31.05.2021 roku, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił przyznania uprawnień z ubezpieczenia emerytalno – rentowego oraz wliczenia do stażu okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców ubezpieczonego J. D..

J. D. odwołał się od tej decyzji. Zarzucił naruszenie art. 20 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 20.12.1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników. Wniósł o uznanie do stażu pracy okresu pracy w gospodarstwie rolnym od 24.02.1974 roku do 09.10.1977 roku, z wyłączeniem okresu przebywania w internacie.

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wniósł o oddalenie odwołania. Podał, że ubezpieczony nie udowodnił, że w okresie po ukończeniu 16 roku życia, tj. od 24.02.1974 roku do 09.10.1977 roku pracował w gospodarstwie rolnym rodziców co najmniej w wymiarze 4 godzin dziennie.

Wyrokiem z dnia 21 października 2021 roku Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że J. D. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym od 24 lutego 1974 r. do 20 czerwca 1974 r.; dnia 01 września 1974 r.; od 7 do 8 września 1974 r.; od 14 do 15 września 1974 r.; od 21 do 22 września 1974 r.; od 5 do 6 października 1974 r.; od 12 do 13 października 1974 r.; od 19 do 20 października 1974 r.; od 26 do 27 października 1974 r.; od 1 do 3 listopada 1974 r.; od 9 do 11 listopada 1974 r.; od 16 do 17 listopada 1974 r.; od 23 do 24 listopada 1974 r.; od 30 listopada do 01 grudnia 1974 r.; od 7 do 8 grudnia 1974 r.; od 14 do 15 grudnia 1974 r.; od 21 do 29 grudnia 1974 r.; w dniu 01 stycznia 1975 r.; od 4 do 6 stycznia 1975 r.; od 11 do 12 stycznia 1975 r.; od 18 do 19 stycznia 1975 r.; od 25 do 26 stycznia 1975 r.; od 01 do 2 lutego 1975 r.; od 5 do 18 lutego 1975 r.; od 22 do 23 lutego 1975 r.; od 1 do 2 marca 1975 r.; od 8 do 9 marca 1975 r.; od 15 do 16 marca 1975 r.; od 22 do 23 marca 1975 r.; od 27 marca do 01 kwietnia 1975 r.; od 5 do 6 kwietnia 1975 r.; od 12 do 13 kwietnia 1975 r.; od 19 do 20 kwietnia 1975 r.; od 26 do 27 kwietnia 1975 r.; dnia 01 maja 1975 r.; od 3 do 4 maja 1975 r.; od 10 do 11 maja 1975 r.; od 17 do 18 maja 1975 r.; od 24 do 25 maja 1975 r.; od 29 do 30 maja 1975 r.; dnia 01 czerwca 1975 r.; od 07 do 08 czerwca 1975 r.; od 14 do 15 czerwca 1975 r.; od 06 do 07 września 1975 r.; od 13 do 14 września 1975 r.; od 20 do 21 września 1975 r.; od 27 do 28 września 1975 r.; od 4 do 5 października 1975 r.; od 11 do 12 października 1975 r.; od 18 do 19 października 1975 r.; od 25 do 26 października 1975 r.; od 01 do 02 listopada 1975 r.; od 08 do 09 listopada 1975 r.; dnia 11 listopada 1975 r.; od 15 do 16 listopada 1975 r.; od 22 do 23 listopada 1975 r.; od 29 do 30 listopada 1975 r.; od 06 do 07 grudnia 1975 r.; od 13 do 14 grudnia 1975 r.; od 20 do 28 grudnia 1975 r.; dnia 01 stycznia 1976 r.; od 03 do 04 stycznia 1976 r.; od 10 do 11 stycznia 1976 r.; od 17 do 18 stycznia 1976 r.; od 24 do 25 stycznia 1976 r.; od 31 stycznia do 15 lutego 1976 r.; od 21 do 22 lutego 1976 r.; od 28 do 29 lutego 1976 r.; od 06 do 07 marca 1976 r.; od 13 do 14 marca 1976 r.; od 20 do 21 marca 1976 r.; od 27 do 28 marca 1976 r.; od 03 do 04 kwietnia 1976 r.; od 10 do 11 kwietnia 1976 r.; od 15 do 20 kwietnia 1976 r.; od 24 do 25 kwietnia 1976 r.; od 01 do 03 maja 1976 r.; od 08 do 09 maja 1976 r.; od 15 do 16 maja 1976 r.; od 22 do 23 maja 1976 r.; od 29 do 30 maja 1976 r.; od 05 do 06 czerwca 1976 r.; od 12 do 13 czerwca 1976 r.; dnia 17 czerwca 1976 r.; od 01 września 1976 r. do dnia 09 października 1977 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. D. urodził się (...). Jest synem P. i A. D.. W dniu 15.03.2021 roku ubezpieczony złożył wniosek o uznanie pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia, tj. od 24.02.1974 roku do dnia podjęcia pracy zawodowej w dniu 09.10.1977 roku, jako okresu uzupełniającego. Decyzją z dnia 31.05.2021 roku pozwany wliczył ubezpieczonemu do stażu pracy wyłącznie okresy wakacji letnich w latach: 1974, 1975, 1976 i 1977.

Gospodarstwo rolne rodziców ubezpieczonego, położone w (...) (...), miało powierzchnię 2,39 ha. Dodatkowo obejmowało dzierżawę łąk o powierzchni 2,35 ha. Łączna powierzchnia gospodarstwa wynosiła więc około 5 ha. Rodzice skarżącego posiadali to gospodarstwo rolne od 1971 roku do 1983 roku. Na terenie gospodarstwa prowadzona była produkcja rolna oraz hodowla inwentarza. W skład gospodarstwa rolnego wchodziły: obora i stajnia o powierzchni 200 m², w której znajdował się strych do składowania siana. Stodoła o powierzchni 150 m² oraz pomieszczenie gospodarcze o powierzchni 40 m². Ubezpieczony mieszkał na terenie tego gospodarstwa rolnego od dnia 21.01.1960 roku do 2003 roku.

Od 1972 roku ojciec ubezpieczonego przebywał na rencie chorobowej z powodu gruźlicy płuc. Był całkowicie niezdolny do pracy. Gotował obiady w domu dla całej rodziny. W weekendy obiady gotowały siostry ubezpieczonego. Matka ubezpieczonego chorowała na schizofrenię i w spornym okresie pozostawała pod stałą opieką lekarską; nie angażowała się w prace fizyczne, które wywoływały u niej nawroty choroby. W spornym okresie ubezpieczony mieszkał z rodzicami oraz siostrami: M. urodzoną (...) i E. urodzoną (...). W pracach w gospodarstwie skarżącemu pomagał starszy brat, który mieszkał niedaleko. Na terenie gospodarstwa zawsze był inwentarz: 2-3 krowy mleczne, 2-3 sztuki młodego bydła, 1 koń, 5-8 sztuk trzody chlewnej, drób (kury, kaczki).

W spornym okresie ubezpieczony codziennie zajmował się obrządkiem zwierząt, w tym: wyrzucaniem obornika spod bydła i świń, spod konia (raz w tygodniu), karmieniem i pojeniem zwierząt. Dodatkowo wyprowadzał bydło na wypas na pastwisko. Co drugi dzień kosił i przewoził trawę dla bydła z łąki oddalonej od domu o około 3 km. Skarżący wykonywał również wiosenne prace polowe, takie jak: orka pola pługiem konnym, bronowanie, sianie zboża, sadzenie ziemniaków i dalsza ich pielęgnacja w kolejnej fazie wzrostu. Wszystkie te prace wykonywał wyłącznie przy pomocy

konia. Ubezpieczony pracował również przy sianokosach zajmując się grabieniem i składaniem w kupki, ładowaniem na wóz konny i przywiezieniem do domu z łąki oddalonej o około 3 km od domu, następnie rozładowaniem z wozu i przeniesieniem na strych. Dodatkowo w okresie letnim skarżący pracował przy przygotowaniu drewna na opał. W lesie składał gałęzie, ładował następnie na wóz i przewoził do domu. Następnie ciął piłą i składował w szopie. W okresie żniw skarżący wykonywał prace: składowanie snopków po snopowiązałce, zwożenie wozem konnym do stodoły, omłoty zboża młocarnią. W okresie jesiennym skarżący pracował przy obrządki zwierząt, codziennie wyrzucał obornik spod bydła, świń i konia (raz w tygodniu), karmił i poił zwierzęta, dodatkowo wyprowadzał bydło na pastwiska. Po zakończeniu żniw ubezpieczony wykonywał podorywkę na polu oraz przygotowywał pole do zasiewu. Pracował również przy wykopkach; zbierał ziemniaki, wykopywał kopaczką konną, woził ziemniaki do domu, nosił do piwnicy.

W spornym okresie na terenie gospodarstwa rolnego rodziców skarżącego wszystkie prace były wykonywane przy pomocy konia, zaś jedyną mechanizację stanowiła snopowiązałka. W tym okresie ubezpieczony nigdy nie wyjeżdżał na wakacje letnie ani ferie zimowe. Praca w gospodarstwie odbywała się codziennie, bez względu na święta, dni wolne. Czasami w pracach w gospodarstwie pomagała D. S. (1) kuzynka skarżącego. Jeździła czasami ze swoim ojcem do gospodarstwa rolnego rodziców ubezpieczonego i tam pomagała zbierać ziemniaki, kosić zboże, nosić siano, wozić buraki.

J. D. był (...) Liceum (...) w G. W 1977 roku uzyskał tytuł technika ekonomisty.

Ubezpieczony w pierwszym roku nauki w liceum dojeżdżał do szkoły pociągiem. Odległość od miejsca zamieszkania do szkoły skarżącego wynosiła 35,54 km. Wracał ze szkoły najpóźniej około godz. 15:15. Rano wstawał natomiast około godz. 5:30, około godz. 6:10-6:15 wychodził z domu. Pociąg nadjeżdżał o godz. 6:40 rano. Do szkoły przychodził około godz. 7:40, jako jeden z pierwszych uczniów. Czasami zdarzało się, że nauczyciele zwalniali ubezpieczonego z lekcji, aby mógł wcześniej przyjechać do domu. Pociąg odjeżdżał do S. około godz. 14:20. W S. był około godz. 15:05 i około pół godziny później ubezpieczony był w domu. Od godz. 16:00 do godz. 20:00 pracował w gospodarstwie rolnym rodziców. Około godz. 20:00 kończył pracę i następne dwie godziny poświęcał na naukę i przygotowanie do szkoły. W drugim i trzecim roku nauki skarżący mieszkał w internacie. Ze szkoły do domu wracał więc w piątek około godz. 16:00 lub w sobotę rano około godz. 10:00. Wówczas w soboty i niedziele pracował w gospodarstwie rolnym rodziców od rana do wieczora. Do szkoły wracał porannym pociągiem w każdy poniedziałek. W okresie mieszkania w internacie od 01.09.1974 roku do 20.06.1976 roku (od poniedziałku do piątku) w gospodarstwie rolnym rodziców w trakcie tygodnia pracowała wówczas siostra skarżącego E., a także druga siostra M. wraz z mężem. Ojciec skarżącego wydawał wyłącznie dyspozycje co i jak należy wykonać. Ubezpieczony mieszkał w internacie Liceum (...) przy ul. (...) w G. Do domu wracał wówczas na weekendy. Po 20.06.1976 roku skarżący dojeżdżał do szkoły codziennie. Nie mógł dalej mieszkać w internacie bowiem jego siostra E. nie dawała już sobie rady z pracami w gospodarstwie. Lekcje trwały około 6 godzin. Ubezpieczony wracał do domu około godz. 13:00, i następnie pracował w gospodarstwie rolnym rodziców. Nauka w klasie maturalnej zakończyła się 30.04.1977 roku.

Od dnia 10.10.1977 roku ubezpieczony rozpoczął pracę w Zakładach (...) Zakłady (...) w D., w pełnym wymiarze godzin pracy.

Decyzją z dnia 14.07.2017 roku ubezpieczony nabył prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy i kolejną decyzją z tego samego dnia Prezes KRUS odmówił mu prawa do renty rolniczej z tytułu rolniczej choroby zawodowej. Decyzją z dnia 07.08.2017 roku pozwany przyznał skarżącemu prawo do wypłaty części uzupełniającej renty od dnia 01.07.2017 roku do 30.06.2018 roku. Decyzją z dnia 18.08.2017 roku organ rentowy ponownie ustalił skarżącemu prawo do świadczenia rentowego, przyznając je od dnia 01.05.2017 roku. Decyzją z dnia 21.07.2020 roku Prezes KRUS przyznał ubezpieczony rentę bezterminowo z uwagi na trwałą niezdolność do pracy. Organ rentowy wliczył do okresów ubezpieczenia emerytalno – rentowego okresy rolne wynoszące łącznie 21 lat, 4 miesiące i 27 dni.

Decyzją z dnia 31.05.2021 roku Prezes KRUS odmówił ubezpieczonemu prawa do uwzględnienia do stażu pracy okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców: od 24.02.1974 roku do 20.06.1974 roku, od 1.09.1974 roku do 19.06.1975

roku, od 1.09.1975 roku do 19.06.1976 roku, od 1.09.1976 roku do 25.06.1977 roku. Jednocześnie okresy wakacji w latach 1974, 1975, 1976 i 1977 zostały uwzględnione do stażu pracy ubezpieczonego.

J. D. podlegał ubezpieczeniu rolników z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców:

1/ w 1974 roku:

- od 24 lutego do 20 czerwca; od 7 września do 8 września; od 14 września do 15 września; od 21 września do 22 września; od 5 października do 6 października; od 12 do 13 października; od 19 do 20 października; od 26 do 27 października; od 1 do 3 listopada; od 9 do 11 listopada; od 16 do 17 listopada; od 23 do 24 listopada; od 30 listopada do 1 grudnia; od 7 do 8 grudnia; od 14 do 15 grudnia; od 21 do 29 grudnia;

2/ w 1975 roku:

- 1 stycznia; od 4 do 6 stycznia; od 11 do 12 stycznia; od 18 do 19 stycznia; od 25 do 26 stycznia; od 1 do 2 lutego; od 5 do 18 lutego; od 22 do 23 lutego; od 1 do 2 marca; od 8 do 9 marca; od 15 do 16 marca; od 22 do 23 marca; od 27 marca do 1 kwietnia; od 5 do 6 kwietnia; od 12 do 13 kwietnia; od 19 do 20 kwietnia; od 26 do 27 kwietnia; 1 maja; od 3 do 4 maja; od 10 do 11 maja; 1 czerwca; od 7 do 8 czerwca; od 14 do 15 czerwca; od 6 do 7 września; od 13 do 14 września; od 20 do 21 września; od 27 do 28 września; od 4 do 5 października; od 11 do 12 października; od 18 do 19 października; od 25 do 26 października; od 1 do 2 listopada; od 8 do 9 listopada; 11 listopada; od 15 do 16 listopada; od 22 do 23 listopada; od 29 do 30 listopada; od 6 do 7 grudnia; od 13 do 14 grudnia; od 20 do 28 grudnia;

3/ w 1976 roku:

- 1 stycznia; od 3 do 4 stycznia; od 10 do 11 stycznia; od 17 do 18 stycznia; od 24 do 25 stycznia; od 31 stycznia do 15 lutego; od 21 do 22 lutego; od 28 do 29 lutego; od 6 do 7 marca; od 13 do 14 marca; od 20 do 21 marca; od 27 do 28 marca; od 3 do 4 kwietnia; od 10 do 11 kwietnia; od 15 do 20 kwietnia; od 24 do 25 kwietnia; od 1 do 3 maja; od 8 do 9 maja; od 15 do 16 maja; od 22 do 23 maja; od 29 do 30 maja; od 5 do 6 czerwca; od 12 do 13 czerwca; 17 czerwca; od 1 września 1976 roku do 9 października 1977 roku.

Oceniając powyższy stan faktyczny, Sąd Okręgowy odwołał się do treści art. 19 i 20 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2017 r. poz. 2336), w których określono warunki niezbędne do przyznania emerytury rolniczej. Wskazał przy tym, że w jego ocenie w sporze o zaliczenie do rolniczego stażu ubezpieczeniowego okresu pracy w gospodarstwie rolnym przed dniem 01.01.1983 roku nie ma znaczenia, czy wnioskodawca miał status domownika rolnika. Cechy te – zdaniem Sądu Okręgowego – wymagane są wyłącznie przy zastosowaniu art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych tylko wtedy, gdy okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia uzupełniają staż pracowniczy. Zdaniem Sądu Okręgowego z przepisu art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20.12.1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2021, poz. 266; dalej jako ustawa) wynika poza wszelką wątpliwość, że do okresów ubezpieczenia zalicza się okresy pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 01.01.1983 roku, bez żadnych ograniczeń.

Sąd Okręgowy uznał, że z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, tj. dokumentów oraz zeznań świadków: E. D., D. S. (1), K. S. oraz zeznań ubezpieczonego wynika, że we wskazanych przez ubezpieczonego okresach (poza okresami kiedy przebywał w internacie) natężenie prac jakie skarżący wykonywał w gospodarstwie rolnym rodziców uzasadniało uznanie tej pracy za okres ubezpieczenia rolniczego, o którym mowa w art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy. Sąd Okręgowy zauważył, że wszyscy świadkowie zgodnie potwierdzili, że stan zdrowia rodziców skarżącego w spornym okresie nie pozwalał im na wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym. Ojciec ubezpieczonego, co wynika również z dokumentów przedłożonych do akt sprawy, w spornym okresie miał chore płuca (gruźlica). Jedyne prace jakie mógł wykonywać w gospodarstwie to przygotowywanie obiadów dla żony i dzieci. Z kolei matka ubezpieczonego cierpiała na chorobę psychiczną. Dzieci pilnowały matki aby ta nie wychodziła poza obszar gospodarstwa rolnego. Biorąc pod uwagę, że skarżący był w spornym okresie dorastającym mężczyzną ale jeszcze nastolatkiem, silnym i zdrowym, uwzględniając ówczesne realia na polskiej wsi, logicznym jest w ocenie Sądu Okręgowego, iż wykonywał on

wówczas większość prac w gospodarstwie rolnym rodziców. Zdaniem Sądu Okręgowego nie sposób jest tym samym przyjąć za pozwanym, aby prace te miały charakter wyłącznie doraźnej pomocy przy tych pracach. Ubezpieczony miał świadomość, że rodzice ze względu na stan zdrowia nie są w stanie pracować w gospodarstwie, zaś siostry mogą mu jedynie pomóc w tych pracach. Dlatego też często zdarzało się, że nauczyciele wypuszczali go wcześniej ze szkoły, by mógł powrócić do domu i wykonać niezbędne prace na terenie gospodarstwa rolnego.

Zdaniem Sądu Okręgowego z materiału dowodowego wynika, że prace te pochłaniały dużą część czasu skarżącego, znacznie ponad 4 godziny dziennie. Sąd Okręgowy zauważył, że teren gospodarstwa obejmował bowiem około 5 ha (w tym dzierzawa łąk). Na jego terenie była prowadzona produkcja rolna oraz hodowla inwentarza. W skład gospodarstwa rolnego wchodziły: obora i stajnia o powierzchni 200 m², w której znajdował się strych do składowania siana. Stodoła o powierzchni 150 m² oraz pomieszczenie gospodarcze o powierzchni 40 m². Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony codziennie zajmował się obrządkami zwierząt, w tym: wyrzucaniem obornika spod bydła i świń, spod konia (raz w tygodniu), karmieniem i pojeniem zwierząt. Dodatkowo wyprowadzał bydło na wypas na pastwisko. Co drugi dzień kosił i przewoził trawę dla bydła z łąki oddalonej od domu o około 3 km. Wykonywał również wiosenne prace polowe, takie jak: orka pola pługiem konnym, bronowanie, sianie zboża, sadzenie ziemniaków i dalsza ich pielęgnacja w kolejnej fazie wzrostu. Wszystkie te prace wykonywał wyłącznie przy pomocy konia. Pracował również przy sianokosach zajmując się grabieniem i składaniem w kupki, ładowaniem na wóz konny i przywiezieniem do domu z łąki oddalonej o około 3 km od domu, następnie rozładowaniem z wozu i przeniesieniem na strych. Dodatkowo w okresie letnim skarżący pracował przy przygotowaniu drewna na opał. W lesie składał gałęzie, ładował następnie na wóz i przewoził do domu. Następnie ciął piłą i składował w szopie. W okresie żniw skarżący wykonywał prace: składowanie snopków po snopowiązałce, zwożenie wozem konnym do stodoły, omloty zboża młocarnią. W okresie jesiennym skarżący pracował przy obrządki zwierząt, codziennie wyrzucał obornik spod bydła, świń i konia (raz w tygodniu), karmił i poił zwierzęta, dodatkowo wyprowadzał bydło na pastwiska. Po zakończeniu żniw ubezpieczony wykonywał podorywkę na polu oraz przygotowywał pole do zasiewu. Pracował również przy wykopkach; zbierał ziemniaki, wykopywał kopaczką konną, woził ziemniaki do domu, nosił do piwnicy.

W ocenie Sądu Okręgowego powierzchnia gospodarstwa, ilość inwentarza, niemożność wykonywania pracy przez rodziców skarżącego prowadzi do wniosku, że w spornym okresie skarżący pracował stale w gospodarstwie rolnym rodziców, nawet przy przyjęciu, że czasami w pracach tych pomagał mu starszy brat, który nie mieszkał już z rodzicami, oraz siostry.

Sąd Okręgowy wskazał na zakończenie, że do okresów ubezpieczenia nie uwzględnił okresów kiedy to skarżący mieszkał w internacie w G. w latach nauki: 1974/1975 i 1975/1976. Sąd Okręgowy w zakresie tych lat uwzględnił natomiast w jego stażu ubezpieczeniowym okresy weekendów oraz świąt, uznając, że w czasie wolnym od nauki w szkole, ubezpieczony pracował w gospodarstwie rolnym rodziców, i są to okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Sąd wliczył skarżącemu również okres kiedy to skarżący nie mieszkał już w internacie od 01.09.1976 roku do 09.10.1977 roku, tj. do dnia podjęcia pracy zawodowej przez ubezpieczonego.

Organ rentowy wniósł apelację od powyższego wyroku zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie przepisu prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 ustawy dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.; dalej: k.p.c.) przez błędną ocenę zgromadzonych w sprawie dowodów i przyjęcie, że Odwołujący się podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym w okresach wskazanych w sentencji wyroku podczas gdy:

a) czynności wykonywane przez Odwołującego się w gospodarstwie rolnym w soboty, niedziele, ferie i dni wolne od nauki miały charakter co najwyżej pomocy w gospodarstwie rolnym w czasie wolnym od nauki,

b) w okresie pobierania przez Odwołującego się nauki obowiązywały przepisy o sześciodniowym tygodniu pracy, co skutkowało organizowaniem zajęć dydaktycznych i koniecznością realizacji obowiązku szkolnego także w soboty,

c) niektóre z dni, tj. 11 listopada 1974 r., 6 stycznia 1975 r., 30 maja 1975 r., 11 listopada 1975 r. oraz 3 maja 1975 r. nie były ani dniami wolnymi od pracy ani dniami wolnymi od zajęć dydaktycznych a w następstwie tego

2. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 266 ze zm.; dalej: u.u.s.r.) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na stwierdzeniu, że Odwołujący się pracował w gospodarstwie rolnym w okresach wskazanych w wyroku w sytuacji, gdy czynności wykonywane przez Odwołującego się w gospodarstwie rolnym w soboty, niedziele, ferie i dni wolne od nauki miały charakter co najwyżej pomocy w gospodarstwie rolnym w czasie wolnym od nauki.

Mając na uwadze powyższe organ rentowy wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania w całości oraz zasądzenie od Odwołującego się na rzecz organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji i zasądzenie od Odwołującego się na rzecz organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się uzasadniona i spowodowała zmianę wyroku w postulowanym kierunku.

Sąd Apelacyjny dokonał własnej oceny przedstawionego pod osąd materiału procesowego i w jej wyniku dokonał weryfikacji poczynionych samodzielnie przez Sąd Okręgowy ustaleń i ocen w zakresie istnienia podstaw prawnych do wliczenia do stażu ubezpieczeniowego nieuwzględnionego przez KRUS okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców uznając, że Sąd pierwszej instancji naruszył przepisy prawa materialnego, tj. ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, zaliczając wymienione szczegółowo w wyroku okresy przypadające w latach 1974-1977 do okresu ubezpieczenia społecznego rolników.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że ubezpieczony złożył wniosek o uznanie pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia, tj. od 24.02.1974 roku do dnia podjęcia pracy zawodowej w dniu 09.10.1977 roku jako okresu ubezpieczenia. Decyzją z dnia 31.05.2021 roku pozwany wliczył ubezpieczonemu do stażu wyłącznie okresy wakacji letnich w latach: 1974, 1975, 1976 i 1977. Odmówił natomiast uwzględnienia okresów od 24.02.1974 roku do 20.06.1974 roku, od 1.09.1974 roku do 19.06.1975 roku, od 1.09.1975 roku do 19.06.1976 roku, od 1.09.1976 roku do 25.06.1977 roku.

Zauważyć zatem należy, że poza sporem pozostawało, że ubezpieczony w okresie od dnia 24 lutego 1974 r. do dnia 30.04.1977 roku był (...) Liceum (...) przy ul. (...) w G. Odległość od miejsca zamieszkania do szkoły skarżącego wynosiła 35,54 km. Ubezpieczony przyznał przy tym, że w okresie od 01.09.1974 roku do 20.06.1976 roku mieszkał w internacie. W pozostałym okresie codziennie (w tygodniu nauki) dojeżdżał do szkoły pociągiem. Jak wskazał ubezpieczony pociąg rano nadjeżdżał o godz. 6:40 rano. Do domu wracał wówczas ok. 15-30-16.00. Ubezpieczony wskazał, że pracę w gospodarstwie rolnym rodziców w wykonywał w weekendy i dni wolne od szkoły (w czasie kiedy mieszkał w internacie) oraz po powrocie ze szkoły oraz w weekendy oraz inne dni wolne od szkoły w okresach kiedy do szkoły dojeżdżał.

W ocenie Sądu Apelacyjnego brak było podstaw do uwzględnienia wniosku ubezpieczonego w powyższym zakresie.

Zgodnie z treścią art. 20 ust. 1 ustawy, do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 zalicza się okresy:

- 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990;
- 2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 roku;

3) od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi.

Sąd Apelacyjny wstępnie wskazuje, że wobec utrwalonego stanowiska Sądu Najwyższego i sądów powszechnych (por. orzecznictwo przywołane do art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w systemie Legalis) za chybiony należy uznać pogląd Sądu Okręgowego, że ubezpieczony, aby ubiegać się o zaliczenie okresu z art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o rolniczym ubezpieczeniu społecznym do okresów ubezpieczenia, od których zależy przyznanie emerytury z tej ustawy, nie musi spełniać przesłanek wynikających z definicji domownika. Co prawda latach 1974-1977 nie obowiązywały żadne przepisy definiujące domownika ani obejmujące go ubezpieczeniem społecznym. W orzecznictwie wskazuje się jednak, że jednakowe traktowanie okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z okresami, kiedy ubezpieczenie to nie funkcjonowało, oznacza, że przepis dotyczy prowadzenia gospodarstwa rolnego i pracy w nim na takich zasadach, na jakich zostało ono objęte ubezpieczeniem społecznym rolników. W przepisach regulujących ubezpieczenie społeczne rolników należy szukać definicji gospodarstwa rolnego, osoby prowadzącej gospodarstwo rolne i osoby wykonującej pracę w gospodarstwie rolnym. Za wymienione w art. 20 ust. 1 pkt 2 przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym, uważa się okresy wykonywania pracy na takich warunkach, jakie po dniu 1 stycznia 1983 r. dawałyby podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników. Warunki te musi także spełniać osoba, która chce doliczyć do ubezpieczenia rolniczego okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców jako domownik przed wejściem w życie tej ustawy (por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2001 r. II UKN 466/00).

Ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (t.j. Dz.U.89.24.133) wprowadzająca obowiązek ubezpieczenia społecznego domowników w art. 2 pkt 2 zawierała definicję domownika określając go jako członka rodziny rolnika pracującego w gospodarstwie rolnym, jeżeli pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z rolnikiem, ukończył 16 lat, nie podlega obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie innych przepisów, a ponadto praca w gospodarstwie rolnym stanowi jego główne źródło utrzymania. Późniejsza definicja domownika z art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) również wymagała zamieszkiwania z rolnikiem lub w bliskim sąsiedztwie i stałej pracy w gospodarstwie rolnym.

W świetle powyższego niewątpliwie brak było podstaw do uwzględniania w stażu ubezpieczeniowym okresu pobierania przez ubezpieczonego nauki i zamieszkiwania w internacie od 1.09.1974 roku do 19.06.1975 roku. W tym czasie ubezpieczony nie był bowiem domownikiem w rozumieniu ustawy o rolniczym ubezpieczeniu społecznym. Brak było w tej sytuacji podstaw do uwzględnienia w jego stażu ubezpieczeniowym również okresów ewentualnej jego pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w czasie weekendów przypadających na okres zamieszkiwania w internacie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego należy również zakwestionować możliwość zaliczenia do rolniczego stażu ubezpieczeniowego J. D. okresu jego pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie od 24.02.1974 roku do 20.06.1974 roku oraz od 1.09.1975 roku do 19.06.1976 roku i od 1.09.1976 roku do 25.06.1977 roku. Odwołujący nie mógł w tym okresie wykonywać stałej pracy w gospodarstwie rolnym z uwagi na to, że uczęszczał on do szkoły położonej w G..

Zauważyć należy, że w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego jako przesłankę zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia przyjmuje się, iż praca ta musiała mieć właściwy wymiar pracy co najmniej 4 godziny dziennie. W orzecznictwie przyjmuje się przy tym, że kryteriów pracy w gospodarstwie rolnym w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie nie spełnia praca dziecka, które uczyło się w szkole położonej w innej miejscowości niż miejsce gospodarstwa rolnego (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lipca 2001 r. sygn. akt II UKN 466/00, Lex numer 76249). W przypadku nauki w szkole, w której zajęcia odbywają się codziennie, stałym zajęciem jest nauka w szkole, nie zaś praca w gospodarstwie. Uczniowie takich szkół nie wykonują stałej pracy w gospodarstwie, gdyż stałym ich zajęciem jest nauka w szkole. Mogą jedynie świadczyć pomoc przy pracach rolniczych w czasie wolnym od zajęć szkolnych lub uczestniczyć w pracach nie mających charakteru pracy stałej, a jedynie ewentualnym udziałem (pomocą) w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, zwyczajowo wymaganych od dziecka będącego członkiem rolniczej wspólnoty rodzinnej, po powrocie ze szkoły lub w okresie świąt i krótkich przerw

w nauce (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 7 lutego 2013 r. w sprawie o sygn. akt III AUa 1059/12, lex numer 1280362). Należy stanowczo stwierdzić, że doraźna pomoc w pracach przy prowadzeniu gospodarstwa rolnego świadczona sporadycznie w ciągu tygodnia czy podczas ferii i świąt przez dziecko uczęszczające do szkoły ponadpodstawowej nie jest pracą w gospodarstwie rolnym, w rozumieniu powołanego art. 20 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 10 maja 2000 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 535/99, OSNP 2001/21/650, lex numer 49141; 13 stycznia 1998 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 433/97, OSNP 1998/22/668, lex numer 34200).

W ocenie Sądu Apelacyjnego w analizowanym przypadku fakt pobierania nauki w szkole znacznie oddalonej od miejsca zamieszkania wyklucza jednoczesne uznanie, że ubezpieczony w tym czasie wykonywał stale i w co najmniej połowie czasu pracy wymaganego dla pracowników prace w gospodarstwie rolnym. Doświadczenie życiowe wskazuje, że nie jest możliwe aby ubezpieczony, dojeżdżający codziennie przez 6 dni w tygodniu do szkoły i wracający z niej ok. godziny 16.00 (w soboty wcześniej), jednocześnie pracował w gospodarstwie rolnym rodziców tak jak domownik. Czas, który ubezpieczony spędzał poza domem w związku z zajęciami lekcyjnymi, w sumie co najmniej 10 godzin (jak wskazał ubezpieczony rano wstawał około g.dz. 5:30, około godz. 6:10-6:15 wychodził z domu. Pociąg nadjeżdżał o godz. 6:40 rano. Po zajęciach szkolnych w S. był około godz. 15:05 i około pół godziny później był w domu), wraz z koniecznością przygotowania się do zajęć lekcyjnych i czasem odpoczynku, spożycia posiłku po szkole uniemożliwiał wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym codziennie w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego brak jest podstaw do uznania, że wnioskodawca w okresie roku szkolnego był w stanie stale pracować w gospodarstwie rolnym rodziców w wymiarze czterech godzin dziennie, jednocześnie wypełniając obowiązki szkolne oraz pokonując codziennie trasę do szkoły (i z powrotem) po około 35 km w jedną stronę. Odwołujący wracał ze szkoły w godzinach popołudniowych i nie miał możliwości wykonywania prac w gospodarstwie stale w wymiarze co najmniej połowy wymaganego czasu pracy. Sąd Apelacyjny nie neguje faktu, że wnioskodawca pomagał rodzicom w pracach w gospodarstwie rolnym, ale mógł on wykonywać jedynie doraźną pomoc w pracach gospodarskich. Niewątpliwie codzienne pokonywanie takiej odległości do szkoły, uczestniczenie w zajęciach szkolnych oraz konieczność przygotowania się do nich w domu, powodowało, że wnioskodawca nie dysponował taką ilością czasu, aby w okresie pobierania nauki wykonywać pracę w gospodarstwie rolnym rodziców w wymiarze pozwalającym na uwzględnienie go do rolniczego stażu ubezpieczeniowego.

Nie sposób przy tym pominąć okoliczności, iż w spornym okresie ubezpieczony mieszkał z rodzicami oraz starszymi siostrami: M. urodzoną (...) i E. urodzoną (...), które również pomagały w pracach w gospodarstwie rolnym, przy czym M. wyprowadziła się w 1974 r. W pracach w gospodarstwie rolnym czasami pomagał również stryj ubezpieczonego oraz kuzynka, którzy mieszkali niedaleko. Przyznali to świadkowie E. D. – siostra ubezpieczonego, D. S. (2)- kuzynka ubezpieczonego.

Sąd Apelacyjny nadto zauważył, że siostra ubezpieczonego E. D. zeznała, że ojcu zależało na tym, żeby wszystkie dzieci skończyły szkołę. W ocenie Sądu Apelacyjnego uzasadnionym jest przyjęcie, że ubezpieczony przede wszystkim miał zatem skoncentrować się na nauce nie zaś na pracy w gospodarstwie. Sąd Apelacyjny zwrócił nadto uwagę, że kuzynka ubezpieczonego D. S. (1) wskazywała, że ubezpieczony w czasie gdy nie mieszkał w internacie a dojeżdżał do szkoły „po obiedzie zawsze był w domu, jak jeździłam tam rowerem żeby pomóc to on odrabiał lekcje na przykład”.

Biorąc pod uwagę powierzchnię gospodarstwa, jego strukturę, liczbę hodowanego inwentarza przy uwzględnieniu, że w gospodarstwie tym pracowało również starsze rodzeństwo ubezpieczonego (przede wszystkim siostra E.) oraz pomagał stryj oraz kuzynka w ocenie Sądu Apelacyjnego brak jest podstaw do przyjęcia, że również ubezpieczony, wówczas uczeń liceum, w gospodarstwie tym pracował stale, codziennie w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w istocie wykonywane przez ubezpieczonego czynności sprowadzały się do pomocy w pracach w gospodarstwie rolnym, co nie jest tożsame ze stałą pracą. W przypadku pracy w gospodarstwie rolnym wymagana jest też gotowość do jej podjęcia w każdym czasie, co w sytuacji ubezpieczonego, z uwagi na uczęszczanie do szkoły, nie było możliwe.

W tej sytuacji, w ocenie Sądu Apelacyjnego, na akceptację zasługuje stanowisko organu rentowego, że w realiach niniejszej sprawy brak jest możliwości uznania spornego okresu za okres pracy w gospodarstwie rolnym w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń rolników.

Uwzględnieniu do stażu ubezpieczeniowego mogły podlegać wyłącznie okresy pracy odwołującego w wakacje szkolne przypadające na lata nauki szkolnej w okresie 1974-1977, kiedy następowało natężenie prac polowych, a wnioskodawca nie był obciążony obowiązkiem uczęszczania do szkoły. Okresy te zostały jednak już uwzględnione przez KRUS w stażu ubezpieczeniowym J. D..

Należy również podkreślić, że dzień 11 listopada jako święto i dzień wolny od pracy został przywrócony dopiero w 1989 r.. Święto Narodowe Trzeciego Maja jest dniem wolnym od 1990r. a pierwsza wolna sobota była 21 lipca 1973 r. a od 1975 była to jedna sobota miesięcznie. Święto Trzech Króli jest dniem wolnym od pracy od 2011r.

Mając na względzie przytoczone wyżej okoliczności, Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację organu rentowego w całości. Dlatego też, na mocy art. 386 § 1 KPC, zmienił zaskarżony wyrok poprzez oddalenie odwołania.

Orzekając o kosztach procesu, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 102 KPC odstąpił od obciążania ubezpieczonego kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za drugą instancję, mając na względzie, że ubezpieczony pobiera rentę z tytułu niezdolności do pracy w bardzo niskiej wysokości.

Barbara Białecka